

УДК 37.01:355.233 (477)

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СЛУХАЧІВ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ**

кандидат педагогічних наук, Тогочинський О. М.

Департамент по роботі з персоналом Державної пенітенціарної служби
України, начальник Департаменту, м. Київ

У статті представлено результати експериментального дослідження з формування соціальної компетентності у слухачів вищих навчальних закладів МВС України, який було проведено з метою формування в офіцерів соціальних і психологічних знань, умінь та навичок, що необхідні для забезпечення ефективної комунікації і виконання соціальних ролей у професійному та криміногенному середовищі, професійної і соціальної адаптації та самореалізації, спільної командної діяльності, відповідального та конструктивного вирішення життєвих проблем і конфліктних ситуацій. Автор характеризує хід експериментального дослідження, розкриває особливості організації навчально-виховного процесу на засадах діяльнісного підходу, з використанням моделі офіцера-управлінця ОВС.

Ключові слова: соціальна компетентність, експеримент, технологія, педагогічні умови, методи, слухачі.

*кандидат педагогических наук, доцент Тогочинский А. М.
Экспериментальное исследование формирования социальной компетентности у слушателей высших учебных заведений МВД Украины /
Департамент по работе с персоналом Государственной пенитенциарной службы Украины, начальник Департамента, г. Киев*

В статье представлены результаты экспериментального исследования формирования социальной компетентности у слушателей высших учебных заведений МВД Украины, который было проведено с целью формирования у офицеров социальных и психологических знаний, умений и навыков которые необходимы для обеспечения эффективной коммуникации и выполнения социальных ролей в профессиональной и криминогенной среде, профессиональной и социальной адаптации и самореализации, общей командной деятельности, ответственного и конструктивного решения жизненных проблем и конфликтных ситуаций. Автор характеризует ход экспериментального исследования, раскрывает особенности организации учебно-воспитательного процесса на началах деятельностного подхода, с использованием модели офицера-управленца ОВД.

Ключевые слова: социальная компетентность, эксперимент, технология, педагогические условия, методы, слушатели.

PhD in Pedagogy, Tohochynskyu A. M. Experimental Study of the Formation of Social Competence of Students of Higher Educational Establishments of MIA of Ukraine / The Department of Human Resources of the State Penitentiary Service of Ukraine (Kyiv), Ukraine. The Head of the Department, Kyiv.

The paper deals with the results of experimental studies on the formation of social competence of students of higher educational establishments of MIA of Ukraine, which was held with the aim to form the officers' social and psychological knowledge and skills that are necessary to ensure effective communication and performance of social roles in professional and criminogenic environment, professional and social adaptation and self-actualization, common team activity, responsible and constructive solution of life's problems and conflicts. The author characterizes the progress of the experimental study, reveals the features of the educational process based on active approach, using the model of the officer manager of the Organs of Internal Forces.

Keywords: social competence, experiment, technology, pedagogical conditions, methods, listeners.

Вступ. У наш час формування у правоохоронців соціальної компетентності є важливим завданням професійної освіти. Ключовою функцією діяльності правоохоронців є активна взаємодія з різноманітними верствами населення й виявлення потенційно небезпечних ситуацій. Для належного спілкування із зазначеними категоріями та для ефективної охорони громадського порядку і профілактики правопорушень представник ОВС повинен знати культурні норми і обмеження у спілкуванні, звичаї, особливості різних соціальних груп. Саме від якісної роботи правоохоронців залежить визнання громадянами цінності права в сфері соціальних відносин, їх прагнення діяти відповідно до чинного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Проблема формування соціальної компетентності неодноразово привертала увагу науковців. На сьогодні соціальна компетентність є складним і міждисциплінарним поняттям, яке обумовлює різноманітність напрямків її дослідження. Спочатку соціальну компетентність досліджували в контексті вивчення вікових особливостей розвитку людини (П. Блонський, Л. Виготський, Д. Ельконін, Г. Костюк, С. Рубінштейн), у контексті процесу соціалізації особистості, розглядаючи її як вищий рівень активності людини (Г. Андрєєва, А. Брушлинський, І. Кон, Ю. Ємельянов, Л. Орбан-Лембрик). У наш час російські вчені С. Краснокутська, Н. Рототаєва, Ю. Слесарєв, О. Спірін, О. Шавріна та ін. досліджують соціальну компетентність через зв'язок з такими характеристиками особистості, як громадянська спрямованість, соціальна відповідальність, міжособистісна толерантність, активність та ін.

Українські дослідники Н. Бібік, І. Зарубінська, І. Єрмаков, Л. Лєпіхова, І. Сингаївська, Л. Сохань та ін. вивчають різні аспекти соціальної, соціально-

психологічної компетентності та життєвої компетентності особистості. Дослідники розглядають соціальну компетентність як інтегральний показник особистісного розвитку, важливий фактор самоактуалізації та самореалізації особистості. На думку вчених, значення соціальної компетентності полягає в тому, що людина в сучасних умовах залучена в широкі соціальні відносини й зв'язки, виконує складні соціальні дії, які повинні узгоджуватись з потребами та інтересами інших людей.

Власне проблеми професійної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів та окремі аспекти формування соціальної компетентності майбутніх правоохоронців досліджували В. Лефтеров, С. Полторак, С. Сливка, І. Томків, Г. Яворська та ін. [5; 6], особливості формування у майбутніх фахівців професійно значущих якостей – В. Балашов, І. Грязнов, О. Діденко, В. Зелений, І. Радомський, О. Тімченко, Т. Трегубенко, В. Ягупов та ін. [2; 3]. Однак слід зазначити, що комплексного дослідження формування соціальної компетентності в курсантів і слухачів ВНЗ МВС України на сьогодні немає, не обґрунтовано концепції та педагогічних умов формування цієї значущої для професійної діяльності властивості майбутнього фахівця властивості, не проведено її експериментальної перевірки.

Метою статті є характеристика експериментального дослідження з формування соціальної компетентності у слухачів вищих навчальних закладів МВС України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після визначення на підготовчому етапі цілей та завдань дослідження, вивчення та аналізу психолого-педагогічної літератури, нормативно-правової документації, розробки технології формування соціальної компетентності майбутніх офіцерів МВС України та слухачів вищих навчальних закладів МВС було здійснено вхідний контроль сформованості зазначеної професійно важливої властивості в курсантів та слухачів, визначено контрольну та експериментальну групи, а потім відповідно до завдань дослідження організовано формувальний педагогічний експеримент.

Цей етап педагогічного експерименту тривав з вересня 2013 до травня 2014 року на базі Національної академії внутрішніх справ України (м. Київ). У цей час ми здійснювали планування та організацію навчально-виховного процесу на засадах діяльнісного підходу, з використанням моделі офіцера-управлінця ОВС. Зокрема, ми враховували, що офіцер-управлінець повинен мати насамперед систему ціннісних орієнтацій, соціальних і психологічних знань, умінь і навичок у правоохоронній та професійно-управлінській сферах, навички ефективної спільної командної діяльності, а також уміти відповідально та конструктивно вирішувати життєві проблеми і конфліктні ситуації у професійно-управлінській діяльності та при організації охорони громадського порядку.

Для надання слухачам ґрунтовних знань з проблем соціальної компетентності та формування необхідних умінь – складових цієї професійно важливої властивості ми розробили і ввели до програми формувального етапу експерименту спецкурс «Соціальна компетентність офіцерів органів внутрішніх справ». Метою спецкурсу була активізація інтересу слухачів до питань соціальної компетентності, набуття ними знань про особливості професійної та соціальної взаємодії, умінь та навичок соціально компетентної поведінки. Серед завдань спецкурсу слід назвати такі: розвиток у слухачів уявлень про соціальну компетентність офіцера; розвиток та закріплення мотивації до формування цієї професійно важливої властивості; ознайомлення слухачів з методами, прийомами формування соціальної компетентності.

За основу спецкурсу було взято модульне навчання із практичними й контрольними завданнями (108 годин). Програма охоплює два модулі: «Соціальна компетентність як складова готовності офіцера органів внутрішніх справ до професійної діяльності» та «Соціальна взаємодія офіцерів органів внутрішніх справ». Основний зміст модулів становили питання, що розкривають різні аспекти соціальної взаємодії та соціально компетентної поведінки в різних ситуаціях професійної діяльності офіцера

ОВС. До структури модуля входила теоретична частина (лекції), практичні заняття (розгляд конкретних ситуацій, завдання), контрольні завдання.

Змістом навчання стало вивчення соціальних аспектів професійної діяльності, особливостей поведінки в різних соціальних ситуаціях, формування здатності досягати мети в соціальній взаємодії, дотримуючись балансу між кооперацією і конфронтацією, вміння прогнозувати розвиток ситуацій міжособистісного спілкування, будувати гіпотези щодо точок зору партнерів, їхнього ставлення до предмета спільної діяльності, формування соціальної відповідальності.

Зокрема ми проводили лекції на теми «Сутність соціальної компетентності офіцерів органів внутрішніх справ», «Соціальна організація в органах внутрішніх справ», «Системна модель соціальної компетентності представників правоохоронних органів», «Особливості професійної діяльності та професійно-особистісні вимоги до офіцерів правоохоронних органів», «Особливості професійної комунікації офіцера органів внутрішніх справ», «Політико-правовий компонент соціальної компетентності офіцерів органів внутрішніх справ» та ін.

При вивченні спецкурсу «Соціальна компетентність офіцера органів внутрішніх справ» слухачі засвоювали матеріал про сутність, функції й структуру соціальної компетентності офіцера ОВС; про найважливіші цінності й принципи соціальної взаємодії представників правоохоронних органів, особливості формування соціальної компетентності на різних етапах професійного ставлення офіцера ОВС, основні правила налагодження ефективної соціальної взаємодії представників ОВС, а також вчилися використовувати знання про соціальну компетентність при налагодженні ефективної соціальної взаємодії; дотримуватись вимог соціально доцільної поведінки при виконанні завдань професійної діяльності; оцінювати діяльність колег та підлеглих щодо її відповідності вимогам соціально компетентної поведінки та володіти методикою визначення соціальних цінностей в ОВС.

Для закріплення професійних умінь і навичок – складових соціальної компетентності ми пропонували слухачам систему професійних завдань. Наприклад, при вивченні на спецкурсі теми № 7 «Професійна соціально відповідальна комунікація офіцера органів внутрішніх справ» ми пропонували слухачам завдання евристичного характеру. Ми розглядали питання про особливості професійного спілкування та вимоги до соціальної взаємодії офіцера ОВС, характеризували умови ефективності та результативності соціальної та професійної взаємодії тощо. Ми також надавали курсантам опис нестандартних ситуацій для аналізу. Типові професійні ситуації професійної діяльності ми аналізували з різних точок зору: по-перше, як комплекс об'єктивних чинників (включаючи фізичне і соціальне середовище); по-друге, як систему соціальних установок стосовно подій, їх учасників, способів поведінки у різних ситуаціях; по-третє, як факт утягнення учасників у ситуації і можливості керування собою і ситуацією [1, с. 124–126].

Завдання комплексного характеру ми обговорювали на семінарах із застосуванням елементів «мозкового штурму». При цьому слухачі висловлювали різні ідеї з досить складної проблеми, потім їх узагальнювали. Наприклад, при вивченні навчальної дисципліни «Управління в органах внутрішніх справ» ми пропонували офіцерам спільно визначити набір вимог до соціальної поведінки представника ОВС, закономірностей і т.п. (тема № 1 «Особливості організаційної та функціональної структури ОВС в сучасних умовах», тема № 2 «Організація процесу управління в ОВС. Система управлінських рішень в ОВС»). Для аналізу ми підібрали типові й суб'єктивно значимі для професійної діяльності офіцера ОВС ситуації. Акцент ми робили на особистий досвід й знання слухачів. При обговоренні ситуації управління підрозділами ми звертали увагу слухачів на вміння офіцера налагоджувати взаємодію при організації складних оперативно-розшукових заходів, забезпечувати злагодженість між усіма структурними підрозділами.

Особливо великого значення ми надавали ситуаціям, що передбачали розв'язання конфліктних ситуацій та конфліктів, які виникають у роботі офіцера ОВС. Слухачі визначали алгоритм уникнення небезпечних ситуацій, правила конструктивного вирішення складних ситуацій. Ми звертали увагу на відпрацювання у слухачів умінь соціально компетентної поведінки, зокрема умінь поводитися за умов тиску, погроз, дискримінації (йдеться про здатність розрізняти прояви дискримінації, обстоювати власну позицію та відмовлятися від небажаних пропозицій). Слухачі у процесі такої колективної пізнавальної діяльності, дискусій, вчилися відстоювати свої переконання, свою позицію відповідно до соціальних та моральних цінностей.

Важливе значення відповідно до технології формування соціальної компетентності офіцерів ОВС мало впровадження тренінгових методик для формування в офіцерів навичок соціальної взаємодії. У цій роботі ми опиралися на основні положення та вимоги щодо проведення тренінгів, викладені у дослідженнях В. Барка, Ю. Ємельянова, П. Карамушки, В. Лефтерова, Л. Мороз, О. Сидоренко, Г. Сміта, та ін. Метою тренінгу стало формування комунікативного, політико-правового, психологічно-рефлексивного, рольового та професійного компонентів соціальної компетентності майбутніх офіцерів ОВС. Його основними завданнями було визначено конкретизацію уявлень офіцерів про соціальну компетентність, соціальні аспекти професійної діяльності офіцера ОВС, стимулювання осмислення офіцерами своєї моделі світу, себе в ньому, своїх життєвих планів і можливостей, розширення знань офіцерів про свої особистісні ресурси, розвиток здібності офіцерів до продукування соціально прийнятних варіантів поведінки в широкому спектрі повсякденних та професійних ситуацій, формування навичок командної діяльності та командотворення.

Під час тренінгу слухачі вчилися належним чином встановлювати контакти з людьми, підтримувати бесіду з різними категоріям осіб, дотримуватись правил соціально компетентної поведінки, вирішувати важкі життєві проблеми, знаходити вихід із кризових ситуацій за допомогою

рефлексії своєї поведінки, своїх можливостей і розвитку особистісного ресурсу, визначати важелі самоуправління своєю пошуковою активністю й поведінкові реакції у важких ситуаціях, адекватно розуміти себе та інших, а також визначати результати своєї діяльності.

Слід підкреслити, що тренінг не передбачав відпрацювання конкретних ситуацій або вирішення конкретних проблем. Його найважливішим завданням був розвиток здібності офіцерів до продукування варіантів поведінки в широкому спектрі життєвих ситуацій, дотримання принципів соціально компетентної поведінки в професійних та повсякденних ситуаціях. Насамперед йдеться про принципи активності, рефлексивності та орієнтації на іншу людину як на цінність, розширення можливостей учасників у соціальній адаптації, самореалізації та особистісному зростанні. Окрім того, тренінг передбачав формування та розвиток в офіцерів умінь і навичок командотворення, згуртування колективу підпорядкованих підрозділів, підтримання відповідного соціально-психологічного клімату в колективі.

Структура тренінгу охоплювала такі етапи: етап знайомства, основна частина та етап підведення підсумків групової роботи. Основна частина, у свою чергу, передбачала вивчення чотирьох тем: тренінг сенситивності (чутливості до зовнішніх проявів людської поведінки) та комунікативності, тренінг навичок партнерської взаємодії, тренінг формування команди та сприятливого соціально-психологічного клімату, а також тренінг взаємодії в агресивному середовищі.

Зокрема тренінг сенситивності (чутливості до зовнішніх проявів людської поведінки) та комунікативності було проведено для того, щоб підвищити чутливість офіцерів до мимовільних, невербальних проявів партнера по спілкуванню; проаналізувати зміст невербальних проявів інших людей, комунікативних бар'єрів та чинників, які впливають на їх виникнення; відпрацювати навички профілактики і подолання комунікативних бар'єрів за будь-яких ситуацій спілкування.

Далі тренінг навичок партнерської взаємодії передбачав формування позитивних установок офіцерів щодо взаємодії один з одним, навичок успішної взаємодії в групі, організації групової діяльності, оптимального розподілу ролей; розробку спільної моделі команди, принципів взаємодії; відпрацювання навичок виконання спільних творчих проєктів та їх презентації на принципах партнерства.

У свою чергу тренінг формування команди та сприятливого соціально-психологічного клімату був необхідний для того, щоб визначити рівень обізнаності учасників тренінгу щодо змісту та особливостей командного менеджменту; проаналізувати критерії відмінності команди від звичайної групи; сформулювати уявлення учасників щодо феномена команди (ознаки, склад, принципи взаємодії, умови формування); відпрацювати первинні навички командної взаємодії.

Важливе значення мав також тренінг взаємодії в агресивному середовищі. Він допоміг визначити рівень обізнаності учасників тренінгу щодо особливостей взаємодії в агресивному середовищі; проаналізувати підходи до шляхів поведінки в агресивному середовищі; сформулювати уявлення учасників про комунікативні реакції в агресивному середовищі; відпрацювати навички самоконтролю і поведінки в ситуації зіткнення інтересів, установок, думок, немотивованої агресії. Ми звертали увагу на стилі спілкування, стратегії поведінки в конфлікті, самоконтроль емоційного реагування, можливості управління емоційним станом інших людей, техніку і прийоми ведення психологічної боротьби, техніку посередництва у конфліктній взаємодії сторін та ін.

Тренінг соціальної компетентності фахівця ОВС містив вправи та методики щодо розвитку експресивних умінь (ефективна самопрезентація та публічні виступи), розвитку умінь спілкування у різних ситуаціях (рольовий тренінг), опанування досвіду групової роботи. Найбільш поширеними формами роботи на тренінгу були міні-лекції, робота в малих групах, робота в парах, аналітичні завдання, ділові ігри, дискусії, психотехнічні вправи,

відкрите вираження емоцій, формування нових переконань, цінностей, відповідних поведінкових умінь і навичок.

Загалом створення особливої навчально-експериментальної обстановки на тренінгу (урахування психологічних особливостей індивідуальних і групових подій міжособистісного спілкування, вплив кожного учасника на інших, на результат спільної діяльності) дозволило забезпечити розуміння учасниками групи особливостей соціально компетентної поведінки, значення емпатії для досягнення взаєморозуміння, принципів організації соціальної взаємодії в групі та суспільстві, умов створення сприятливого соціально-психологічного клімату, а також специфіки взаємодії в агресивному середовищі. Рефлексивне осмислення соціально-комунікативних аспектів повсякденної та професійної діяльності дозволило багатьом офіцерам переосмислити своє ставлення до нормативних приписів професійної діяльності, переоцінити свої успіхи і невдачі, спроектувати подальшу поведінку.

Окрім цього, для стимулювання самостійної науково-дослідницької роботи слухачів та поглиблення їх знань про сутність соціальної компетентності та соціальної взаємодії офіцера ОВС ми пропонували їм виконати різні види дослідницької роботи, ознайомлювали з методами й прийомами дослідницької діяльності. У цьому випадку ми, дотримуючись індивідуального підходу, пропонували слухачам самостійно здійснити дослідження особливо важливих, на їхню думку, тем як спецкурсу, так і окремих навчальних дисциплін.

Слухачі при цьому готували реферати, виступи, доповіді та інші форм НДР. Серед досить важливих та оригінальних теми, що їх обрали слухачі, слід назвати такі: «Використання засобів соціально-психологічного впливу в діяльності офіцера органів внутрішніх справ», «Соціальна компетентність офіцера органів внутрішніх справ як предмет вивчення соціальної психології», «Особливості налагодження взаємодії в агресивному середовищі», «Формування навичок самоконтролю і поведінки в ситуації

зіткнення інтересів, установок, думок, немотивованої агресії», «Вимоги соціально компетентної поведінки офіцера органів внутрішніх справ у ситуації міжгрупових конфліктів» та ін. Слухачі при цьому вчилися визначати і дотримуватися моделі системного дослідження: визначати проблеми, знаходити методи її дослідження, висувати гіпотези, працювати з джерелами інформації, аналізувати та систематизувати дані, перевіряти гіпотези та інтерпретували дані у співвіднесенні із соціальними й духовними процесами. Викладачі допомагали слухачам консультаціями, виконуючи при цьому функцію не стільки керівну, скільки фасилітативну, керуючись гаслом, що «вчаться не у викладача, а разом з ним».

Виконання таких завдань допомагало поглибити знання слухачів про особливості соціально компетентної поведінки, вимоги до соціальної взаємодії офіцерів ОВС. Слухачі змогли більше дізнатися про специфіку діяльності офіцера ОВС, способи професійних дій і вирішення професійних завдань, розвинути активне професійне мислення та соціально-значущі професійні навички офіцера-дослідника.

Великого значення ми надавали також умінню слухачів самостійно працювати з різноманітними джерелами інформації: з бібліографічним довідником, каталогами, словниками, енциклопедіями та електронними ресурсами. Ми старалися розвивати у слухачів уміння та прийоми самоосвітньої діяльності, зокрема групування нової інформації, виділення відповідних ідей, стислого й раціонального запису (виписок, планів, тез, конспекту, анотації, реферату, рецензії). Велику увагу ми звертали також на уміння слухачів використовувати цитувати, оформляти бібліографічні посилання, складати бібліографічний список, оформляти теоретичні й експериментальні результати дослідницької роботи, рецензувати дослідницьку роботу свого товариша, а також здійснювати презентації досліджень.

Для формування та розвитку в офіцерів умінь і навичок командотворення, згуртування колективу підпорядкованих підрозділів,

підтримання відповідного соціально-психологічного клімату в колективі ми звертали увагу на умови створення сильної команди, підтримання командного духу в підрозділі, пропонуючи офіцерам розвивати професійний компонент соціальної компетентності, зокрема щодо визначення свого особистісного бачення сутності діяльності офіцера-управлінця, своїх потенційних можливостей як керівника. На заняттях з різних навчальних дисциплін ми намагалися актуалізувати в офіцерів мотивацію професійно-управлінського самовизначення та самовдосконалення, формувати цілісне бачення різних аспектів соціального управління, розвивати відповідні рефлексивні уміння (усвідомлення, рефлексивний аналіз, осмислення й переосмислення змістів власного «Я» та досвіду взаємодії з різними суб'єктами управління), підтримували їх позитивне самосприйняття у професії та впевненості у своїй здатності покращувати діяльність підрозділу [4, с. 127].

Особливу увагу ми звертали на роботу офіцерів щодо відпрацювання навичок прийняття управлінських рішень. Для цього ми ознайомлювали їх з класифікацією ситуацій прийняття управлінського рішення та вимогами, яким повинні відповідати управлінські рішення, щоб бути ефективними. Важливе значення мало також ознайомлення офіцерів з низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників, що впливають на прийняття управлінських рішень [4, с. 157].

Велику увагу ми також звертали на надання офіцерам знань з основ конфліктології для конструктивного вирішення життєвих проблем і конфліктних ситуацій у професійно-управлінській діяльності та при охороні громадського порядку. Відповідно до технології формування соціальної компетентності слухачів ОВС, це має сприяти розвитку психологічної готовності до дій у конфліктних ситуаціях, умінь і навичок конструктивного вирішення конфліктних ситуацій, які виникають у роботі з підлеглими та при охороні громадського порядку.

Ми намагалися використовувати деякі положення загальної та екстремальної психології, зокрема щодо основних видів міжособистісних та організаційних конфліктів, їх структури та складових елементів (теми «Особливості організаційної та функціональної структури ОВС в сучасних умовах», «Організація процесу управління в ОВС. Система управлінських рішень в ОВС», «Особливості взаємодії та координації в ОВС в сучасних умовах» та ін. з навчальної дисципліни «Управління в органах внутрішніх справ»). Офіцери робили висновок, що для управління організаційними конфліктами важливо навчитись застосовувати спеціальні способи і прийоми запобігання (профілактики) ймовірних конфліктів, які мають бути спрямовані передусім на досягнення узгодженості інтересів і дій учасників спільної діяльності, координацію їх цілей з метою ефективного вирішення завдань професійної діяльності. Одностайними були думки офіцерів також щодо важливості уміння конструктивно вирішувати службово-професійні проблеми, психологічного забезпечення управління організаційними конфліктами як важливих складових соціальної компетентності керівників підрозділів ОВС.

Висновки. Під час формувального експерименту було впроваджено у професійну підготовку офіцерів технологію формування соціальної компетентності, які стала сукупністю теоретичної та практичної діяльності усіх суб'єктів навчально-виховного процесу (науково-педагогічного та командного складу, курсантів і слухачів), охоплювала усі компоненти педагогічного процесу та передбачала становлення у майбутніх офіцерів правоохоронців та магістрантів соціальних ціннісних орієнтацій, соціальних і психологічних знань, умінь та навичок, що необхідні для забезпечення ефективної комунікації і виконання соціальних ролей у професійному та криміногенному середовищі, професійної і соціальної адаптації та самореалізації, спільної командної діяльності, відповідального та конструктивного вирішення життєвих проблем і конфліктних ситуацій. Організація формувального експерименту

відповідно до технології формування соціальної компетентності у представників ОВС дозволила успішно виконати програму дослідження.

Перспективами подальших наукових розвідок є розробка методичних рекомендацій науково-педагогічному складу щодо формування соціальної компетентності слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М. Партнерські взаємовідносини між населенням і міліцією : підруч. / [О. М. Бандурка, В. О. Соколов, В. І. Московець]. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 352 с.

2. Діденко О. В. Лінгвосоціокультурна компетентність майбутніх офіцерів-правоохоронців: зміст, структура та особливості / О. В. Діденко. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України . – 2013. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_2_8.pdf

3. Зелений В. І. Розвиток педагогічної культури молодих офіцерів внутрішніх військ МВС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. І. Зелений ; Нац. акад. Прикордон. військ України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2003. – 18 с.

4. Карамушка Л. М. Формування конкурентоздатної управлінської команди (на матеріалі діяльності освітніх організацій) : монографія / Л. М. Карамушка, О. А. Фіоль. – К. : ІНК ОС, 2007. – 268 с.

5. Сливка С. С. Юридична деонтологія : підручник / С. С. Сливка. – Вид. 3-тє, перероб. і доп. – К. : Атіка, 2006. – 296 с.

6. Яворська Г. Х. Теоретичні та методичні засади формування соціально-професійної зрілості курсантів вищих навчальних закладів МВС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Г. Х. Яворська ; Ін-т педагогіки і психології профес. освіти АПН України. – К., 2006. – 45 с.

References:

1. Bandurka O. M. Partnerski dzajemovidnosini mizh naselennjam i milizijeju : pidruch. / [O. M. Bandurka, V. O. Sobolev, V. I. Moscjevch]. – H. : Vid-vo Naz. un-tu vnutr. shrav, 2003. – 352 s.
2. Didenko O. V. Lingvosoziokulturna kompetentnist majbutnih ofizeriv-pravoohoronziv : zmist, structura ta osoblivosti / O. V. Didenko // Visnik Nazionalnoji akademiji Derzhvnoji prikordonnoji sluzhbi Ukraini . – 2013. – Vip. 2. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_2_8.pdf.
3. Zelenij V. I. Rozvitok hedagogichnoji kulturu molodih oficeriv vnutrishnih vijsk MVS Ukraini : avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ped. nauk : spec. 13.00.04 «Teorija i metodika profesijnoji osvitu» / V. I. Zelenij ; Naz. akad. Prikordon. vijsk Ukraini im. Bogdana Hmel'nuzkogo. – Hmel'nuzkuj, 2003. – 18 s.
4. Karamushka L. M. Formuvannja konkurentnozdatnoji upravlinskoji komandu (na materiali dijalnosti osvitnih organizacij) : monografija / L. M. Karamushka, O. A. Fiol. – K. : INKOS, 2007. – 268 s.
5. Slivka S. S. Юридична деонтологія : підручник / S. S. Slivka. – Vud. 3-tje, pererob. i dop. – K. : Atika, 2006. – 296 s.
6. Javorska G. H. Teoretichni ta metodichni zasadi formuvannja sozialno-profesijnoji zrilosti kursantiv vizchih navchalnih zakladiv MVS Ukraini : avtoref. dis... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / G. H. Javorska ; In-t pedagogiki i psihologiji prof. osviti APN Ukraini. – K., 2006. – 45 s.